ڕاگەیاندنێك دەربارەی دەستکێشانەوەم لە بزووتنەوەی ڕێفراندەم

بورهان ا. یاسین
لوند، سوید 2004/7/10

دەمەوێ لێرە بە هەموو خوێنەرانی هێژا ڕابگەیەنم کە من لە کۆتایی مانگی مای ئەمساڵەوە وازم هێناوە لە کۆمیتەی باڵای ڕێفراندەم ـ سوید. هەر لێرەشەوە ڕادەگەیەنم کە من بە هیچ شێوەیەک خۆم بە ئەندام و پشتگیری ئەوەی پێی دەگوترێ بزووتنەوەی ڕێفراندەم کە پێکهاتووە لە کۆمیتەکانی ڕێفراندەم لە دەرەوەی وڵات و کۆمیتەی باڵای ڕێفراندەم لە کوردستان نازانم. لە لایەکی ترەوە جەخت لەسەر ئەوە دەکەمەوە کە لەڕووی فیکریەوە لایەنگری ڕێفراندەمێکم کە تەواو سەربەخۆ بێت و وابەستەی هیچ حیزبێک و دەستە و تاقمێک نەبێت، ڕێفراندەمێک کە لە ناوەڕۆکە فیکریەکەیدا تەنها و تەنها جێگەی خەباتکردن بۆ سەربەخۆیی کوردستان و سەروەری نەتەوەیی خەڵکەکەی ببێتەوە و وەکو بزووتنەوەش لە پراکتیکدا دووربێت لە هەموو جۆرە موزایەدە و تاکتیک و یاری پشت پەردە، جا ئەمە بەڕێگەی دەست تێکەڵاوکردنی هەر حیزب و تاقمێک بێت. لە لایەکی ترەوە، ئێستاش لەو باوەڕەدام کە ڕێفراندەمێک کە تەنها و تەنها بەرژەوەندیە نەتەوەییەکانی خەڵکی کوردستان لەبەرچاو بگرێ و پشت ئەستوور بێت بە ئیرادەی خەڵکی کوردستان و لە ئاستی هزرو پراکتیکدا ڕەنگدانەوەی ستراتیژ و سیاسەتێکی نەتەوەیی بێت، ئەوەندە دەهێنێ مرۆڤی کورد خەباتی بۆ بکات و بگرە قوربانیشی لەپێناودا بدات. ڕێگەم بدەن، خوێنەرانی هێژا، لە خوارەوە هەڵوێستی خۆم لەڕێگەی هەندێ خاڵەوە ڕوونبکەمەوە:

1) گرنگیدانم بە ڕێفراندەم زۆر کۆنترە لە هاتنە مەیدانی کۆمیتەی باڵای ڕێفراندەم لە کوردستان، بەڵام لەڕووی پراکتیک و ڕێکخستنەوە مانگی ئۆگۆستی ساڵی پار وەکو بەرپرسی کۆمیتەی ڕێفراندەم بۆ سەربەخۆیی کوردستان ـ باشووری سوید کەوتمە ناو خەباتی ڕێفراندەم و دواتریش وەکو بەرپرسی کۆمیتەی باڵای ڕێفراندەم ـ سوید. دیارە هەر لە سەرەتاوە بۆچوونێکی وا لەلایەن هەندێ کەس، بەتایبەتی توێژی ڕەوشەنبیر و خاوەن ئەزموونی سیاسی، هەبوو کە بەڵێ ڕێفراندەم بەشێکە لە یاریەکی سیاسی پشت پەردە و لەبەر ئەوەش ئەوەندە ناهێنێ مرۆڤ خۆی پێوە خەریک بکات... هەر لەم سۆنگەیەوە دەستبەکاربوونم لەناو ڕیزەکانی بزووتنەوەی ڕێفراندەم لەسەر قەناعەتێکی تایبەتی بوو کە ئەویش ئەوەیە: "ئەگەر ڕێفراندەم داگیرکراوە لەلایەن هێزێک یا چەند هێزێکی سیاسی بەتایبەتی یەکێتی نیشتمانی کوردستان و پارتی دیموکراتی کوردستان، ئەوا پێویستە ئازادی بکەین وە ئەگەر سەربەخۆیە بەڵام هەوڵی داگیرکردنی دەدرێ، با لێنەگەڕێین داگیر بکرێ". دیارە ئەم ململانێیە لە پرۆسەی کارکردندا زەق بووەوە و یەکێ لە شێوەکانی ئەم ململانێیە ئەوەبوو کە ئەو کۆمیتە و کەسانەی کە بانگەشەی سەربەخۆییان دەکرد بۆ باشووری کوردستان لەڕێگەی ڕێفراندەمەوە، کەوتنە ژێر فشاری کۆمیتەی باڵای ڕێفراندەم لە کوردستان. کۆمیتەی باڵای کوردستان دیارە بیانوەکەی ئەوەبوو کە با لێگەڕێین خەڵکی کوردستان خۆی بڕیار بدات کە چی دەوێت: سەربەخۆیی یاخود مانەوە لە چوارچێوەی عیراقێکی یەکبوودا. هەر لێرەوە پێویستە بگووترێ کە لەلایەنی پرنسیپ و لۆژیکەوە ئەم بۆچوونەی کۆمیتەی باڵای کوردستان ڕاست بوو، بەڵام لەڕووی پراکتیکەوە ئەم فشارەی دەربڕی یاریەکی سیاسی، لە باشترین حاڵەتدا، نادیار و نیگەرانئامێز بوو.

کۆمیتەی باڵای کوردستان نەک هەر دەنگێکی باسکردنی لە سەربەخۆیی کوردستانی ڕەتدەکردەوە بەو بیانوەی سەرەوە، بەڵکو چەند هەنگاوێکی پراکتیکیشیان هەڵێنا کە دروست دژایەتی تەواوی هەبوو لەگەڵ بیرۆکەی سەربەخۆیی باشووری کوردستان. بۆ نمونە، لە ڕاگەیاندنێکیدا بەبۆنەی دەرچوونی یاسای کاتی بەڕێوەبردنی عیراق، کۆمیتەی باڵای ڕیفراندەم لە کوردستان هەندێک لایەنی ئەم یاسا کاتیەی بە باش زانی بۆ خەڵکی کوردستان...[1] من وادەزانم ئەم هەڵوێستە ڕێک قەبووڵکردنی دامەزراندنەوەی دەوڵەتی عیراق بوو وە ئەمەش خۆی لەخۆیدا سەد لە سەد دژی ئەو درووشمەی کۆمیتەکە بوو کە دەڵێ لێگەڕێن با خەڵکی کوردستان خۆی بڕیار بدات کە لە چوارچێوەی عیراقدا بمێنێتەوە یا سەربەخۆ بێت. ئاخر گەر مرۆڤ ئەم یاسای کاتیەی بە باش زانی، کەواتە بەبێ گەڕانەوە بۆ خەڵکی کوردستان بیرۆکە و پرۆسەی دامەزراندنەوەی دەوڵەتی عیراقی قەبووڵکردووە، کە ئەمەش ڕێک لە دژایەتی دایە لەگەڵ پرنسیپی گەڕانەوە بۆ ڕاپرسی گشتی. ئاخر بەئاسانی مرۆڤ دەتوانێ بڵێ لەو، کەم یا زۆر، دوو ملیۆن کوردستانیەی کە ئیمزایان کردووە بۆ ڕیفراندەم زۆربەی هەرەزۆری بەمەبەستی گەیشتن بە سەربەخۆیی کوردستان کراوە. ئەی دەکرێ بپرسین کۆمیتەی باڵای کوردستان ئەو مافەی چۆن بەخۆیدا کە بەخێرهاتنی دامەزرانەوەی دەوڵەتی عیراق بکات لەڕێگەی بەباش زانینی هەندێ لایەنی یاسای کاتی بەڕێوەبردنی عیراق، لەکاتێکدا ڕوحی ئەم یاسای کاتییە جەخت لەسەر <u>یەکبوونی عیراق</u>، بە کوردستانیشەوە، دەکاتەوە... نمونەی تریان ئەو وتارەیە کە نوێنەری کۆمیتەی باڵای ڕیفراندەم لە کوردستان پێشکەشی کرد لەبەردەم ئەنجومەنی حوکمی عیراق لە 2004/2/28. لە خاڵی چواری وتارەکەدا، ڕێک ئەوها هاتووە: "دەمانەوێت جەخت لەسەر ئەوە بکەینەوە کە هەڵمەتی بزووتنەوەی ڕاپرسی لە کوردستان لەپێناو سەربەخۆییدا نیە، بەڵکو لەپێناو ڕەخساندنی دەرفەتی هەڵبژاردندایە، چونکە دوا بڕیاری گەلی کوردستان سەبارەت عیراق گرێدراوی ئەو ماف و زامنکاریە دەستوریانەیە کە عیراقی داهاتوو بۆ ئەو گەلەیان دەستەبەر دەکات."[2] هەروەها لە وتارەکەدا هاتووە کە "یەکیەتی ئارەزوومەندانەی نەتەوە جۆربەجۆرەکانی عیراق سەرەتایەکە بۆ ئارامی و ئاسایش و دیموکراسی."[3] ئەم دوو بڕگەی وتارەکە: 1- دژە بە ئیرادەی سەربەخۆیی کە ئەم دوو ملیۆن ئیمزایە دەریبڕیوە و ئیرادەی خەڵکی کوردستان بەگشتی گوزارەی لێدەکات، ئەوپەڕی نەپاراستنی ئەمانەت و بەرپرسیە لەلایەن کۆمیتەی باڵای کوردستانەوە... 2- قەبووڵکردنی دامەزرانەوەی دەوڵەتی عیراقە بەبێ گەڕانەوە بۆ ڕای گشتی خەڵکی کوردستان، کە ئەمەش ڕوح و کرۆکی بیرۆکەی ڕیفراندەمە. 3- بیرۆکەی "یەکیەتی ئارەزوومەندانە" ڕێک دەربڕێکی ئایدیۆلۆژی و سیاسیانەی دوو زلهێزەکەیە (پارتی و یەکێتی) و ئەگەر بزووتنەوەی ڕیفراندەمیش تەنها درووشمەکانی ئەم حیزبانە دووبارە بکاتەوە، ئەوا سەربەخۆیی خۆی لەدەست دەدات... ئاخر ڕاستیەکەی ئەوەیە کە کورد لە باشووری کوردستان تا سەر ئێسقان مەجبوور کراوە کە لە چوارچێوەی عیراقدا بمێنێتەوە و پارتی و یەکێتیش حاڵەتەکەیان قەبووڵە، جا ناونانی ئەم حاڵەتە بە یەکیەتی ئارەزوومەندانە هیچ لە واقیع ناگۆڕێ. پرسیار ئەوەیە ئایا چەند لە سەد لە خەڵکی کوردستان دەنگ بۆ ئەو "یەکیەتی ئارەزوومەندانە" دەدەن ئەگەر بواری بە ئازادی و بێ سێ و دووی ڕاپرسی گشتیان بۆ بگونجێت... جا ئەم ئارەزوومەندانەیە لەکوێوە هاتووە؟ جێگەی ئاماژەیە کە نووسەری ئەم ڕاگەیاندنە پێشتریش ئەم مەسەلەیەی لەگەڵ کۆمیتەی باڵای کوردستان کردۆتە بابەتی قسەلێکردن، بەڵام ئەم کۆمیتەیە ئامادەنەبووە بەخۆیدا بچێتەوە و ڕەخنە لە خۆی بگرێ.[4]

2) من کە بڕیارمدا بەشێوەیەکی چالاکانە، نەک هەر لەڕێگەی نووسین و بەشداری لە کۆڕ و سمینار، بەڵکو بگرە بەشداریم لە کار و چالاکی کۆمیتەکانی ڕیفراندەمدا دەستبەکاربم، لەو باوەڕەدابووم کە باری سیاسی کوردستان بەتایبەت دوای کەوتنی دکتاتۆر، پێویستی بە هەڵتەکان و هەژانێکی سەرتاسەری هەیە وە دەکرێ بزووتنەوەیەکی جەماوەری لەشێوەی ڕیفراندەم ببێتە ئامرازی ئەو هەڵتەکان و هەژاندنە... بەڵام ئیمڕۆ، دوای تێپەڕبوونی ساڵێک بەسەر دامەزراندنی کۆمیتەی باڵای ڕیفراندەم لە کوردستان وە دواتر کۆمیتەکانی ڕیفراندەم لە دەرەوەی وڵات، ڕاستیەکەی ئەوەیە کە بزووتنەوەی ڕیفراندەم خۆی پێویستی بە هەڵتەکان و

هەژان هەیە بە ئاڕاستەی سەربەخۆیی بەتەواوەتی ئەم بزووتنەوەیە و تەندرووست بوونی. ئیمڕۆ ئینکاری ئەوە ناکرێ کە پارتی و یەکێتی بە چڕی و بە توندی دەستیان خستۆتە ناو بزووتنەوەی ڕیفراندەم، هەڵبەتە بە مەبەستی ئەوەی کە ئەم بزووتنەوەی ڕیفراندەمە لە چوارچێوەی بۆچوونە ئایدیۆلۆژی و سیاسیەکانی ئەم دوو حیزبە دەرنەچێت. ئەمەش ڕێک بەمانای دابەزاندنی بزووتنەوەکەیە بۆ ئاستی تاکتیکی و موزایەدە و لە باشترین حاڵەتدا بەکارهێنانی هەر وەختێک ئەم حیزبانە حەز بکەن. ئاخر ئەمە لە شانۆگەری تێپەڕ ناکات وەختێک پەرلەمانی کوردستان لە کۆتایی مانگی فێبریوەری ئەمساڵ ئاگادارکراوەتەوە لە هەڵمەتی ئیمزا کۆکردنەوە و دواتر لە دوو ملیۆن ئیمزاکە ئاگادارکراوون، بەڵام هەر لەو کاتەوە تا کۆتایی مانگی حوزەیران ئەم پەرلەمانە بێدەنگ بوون و کاردانەوەیەکی پڕ بەپێستیان نەبوو بەرامبەر بە بزووتنەوەی ڕیفراندەم و ئەم دوو ملیۆن ئیمزایەی کە کۆکرابۆوە. بەڵام کە دەرچوونی بڕیاری ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوە یەکگرتووەکان (ژمارە 1546) و گەڕانەوەی سەروەری بۆ عیراق (کە بڕیار بوو لە30 حوزەیران 2004 بەشێوەیەکی ڕەسمی ئەنجام بدرێ) نزیکبوونەوە، جارێکی تر پەرلەمانی کوردستان دوو ملیۆن ئیمزاکەی پێدەدرێ و پەرلەمانیش پشتگیری خۆی بۆ ڕیفراندەم پیشان دەدات و بەڵێنی گرنگیپێدانیش دەدات.[5] ئەم هەڵسوکەوتانەی پەرلەمانی کوردستان کە خۆی چەند جارێک پێشتر "هەتک" کراوە لەلایەن دوو هێزی ململانێ (پارتی و یەکێتی) و نەیتوانیوە دەربڕی ئیرادەی خەڵکی کوردستان بێت، چۆن دەتوانێت ڕێز بۆ ئەو ئیرادە جەماوەریە دابنێت کە بزووتنەوەی ڕیفراندەم، بەتایبەتی ئەو دوو ملیۆن ئیمزایە، گوزارەی لێدەکات. کێشەی کورد بە موزایەدە و تاکتیکی سنورداری حیزبی چارەسەر ناکرێ و باشترە کۆمیتەی باڵای کوردستان ڕاستیەکان بە خەڵک بڵێت لەوەی کە بیانشارێتەوە. ئەوە لەکاتێکدا کە هەر لە سەرەتای دەستبەکاربوون، کۆمیتەی باڵای ڕیفراندەم لە کوردستان لە ڕاگەیاندنەکانیدا چەند جار جەختی لەسەر ئەوە کردۆتەوە کە دەبێ پارتە سیاسیەکانی کوردستان ئەوپەڕی شەفافیەت بنوێنن بەرامبەر بە خەڵکی کوردستان، کەچی هەمان کۆمیتە بەپێی پێویست شەفافیەتی پراکتیزە نەکردووە بەرامبەر بە خەڵکی کوردستان و بەتایبەتیش خاوەنەکانی ئەو دوو ملیۆن ئیمزایە.

دەبێ لەهەمان کاتدا ئەوەبگوترێ کە تا ئیمڕۆش، هەرنەبێ لە دەرەوەی وڵات، خەڵکانێکی تەواو سەربەخۆ هەن کە بۆچونیشیان سەربەخۆیی کوردستان و دیموکراسیبوونی بزووتنەوەی ڕیفراندەمە. لەلایەکی ترەوە گومانم هەیە کە ئەم کەسە دڵسۆزانە بتوانن کارێکی وا بکەن کە بزووتنەوەی ڕیفراندەم بە ئاقاری سەربەخۆییبوونی بزووتنەوەکە و درووشمی سەربەخۆییبووندا ببەن. ئەوەی پەیوەندی بە دەستکێشانەوەی منەوە هەیە لە بزووتنەوەی ڕیفراندەمدا ئەوەیە کە ئەو کەسە دڵسۆز و بێلایەنانە تێری ئەوە ناکەن کە سەربەخۆیی بزووتنەوەی ڕیفراندەم مسۆگەر بکەن و دواتر بپارێزن. هەر لێرەشەوە دەکرێ ئەوە بڵێین کە خەڵکانێکی زۆری دڵسۆز و بێلایەن هەبوون لە دەرەوەی بزووتنەوەی ڕیفراندەم کە هەر لە سەرەتای سەرهەڵدانی بزووتنەوەی ڕیفراندەم ئامادەنەبوون بێنە ناو ڕیزەکانی ئەم بزووتنەوەیە بە بیانووی سەربەخۆنەبوونی بزووتنەوەکە... دوورکەوتنەوەی ئەو کەسانە و پشتگیری نەکردنیان هۆیەکی گرنگ بوو لە کارئاسانی بۆ داگیرکردنی بزووتنەوەی ڕیفراندەم یا هەرنەبێ ئیفلیجبوون و قەتیسبوونی بزووتنەوەکە.

3) ڕاستە لەکاتی وازهێنانم لە کۆمیتەی باڵای ڕیفراندەم بۆ سەربەخۆیی کوردستان ـ سوید لە کۆتایی مانگی مای، ململانێ لەسەر ماهیەت و شێوەی کاری کۆمیتەکانی ڕیفراندەم و بزووتنەوەی ڕیفراندەم بەگشتی لە چڕبوونەوەدابوو وە هەر ئەو ململانێیەش ئەوەندەی دەهێنا ماوەیەکی کەمێک زیاتر بمێنمەوە و تا دەکرێ کار بکەم بەئاڕاستەی ئەوەی کە باوەڕم پێبوو لەمەڕ خەسڵەت و ئامانج و ئامرازەکانی کارکردنی بزووتنەوەی ڕیفراندەم. بەهەرحاڵ خەراپی باری تەندرووستیم وایکرد کە بەبێ چاوەڕوانکردنی زێتر هەر ئەوکاتە (واتە لە کۆتایی مانگی مای ڕابردوو) بەشێوەیەکی فەرمی دەست لە بزووتنەوەکە بکێشمەوە.

[1] بڕوانە ڕاگەیاندنی کۆبوونەوەی لیژنەی باڵای بزووتنەوەی ڕاپرسی(ڕیفراندەم) لە کوردستان، ڕۆژنامەی خەبات، 2004/3/21، ل3 .

[2] بۆ دەقی وتارەکە بڕوانە ڕۆژنامەی ڕێوان، 1ی مارت 2004، ل1.

[3] هەمان سەرچاوە.

[4] بۆ زیاتر زانیاری بۆ نمونە بڕوانە بابەتی ڕەوتی ڕێفراندەم لەکوێوە بۆ کوێ کە لە چەند سایتێکی کوردی بڵاوبۆتەوە بۆ نمونە www.kurdishmedia.com بەشی kurdish.

[5] بڕوانە، بۆ نمونە، کوردستانی نوێ، 2004/6/9، ل1.